

ספר הבהיר

60. ומאי [האי] דאמרינן עלה במחשבה ולא אמרינן ירד, דהא אמרינן המתפלל בצפית המחשבה ירד ואחר כך יעלה, התם משום דאמרינן המסתכל בצפיית המרכבה, וצפיה מתרגמינן סכותה, ואמרינן (יש' כא ח) ויקרא אריה על מצפה ייי', <הכא> במחשבה לית בה צפייה כלל ולית ליה תכלית, וכל דלית ביה סוף ותכלית לית להו ירידה, כדאמרי אינשי ירד פלוני לסוף דעתו של חברו ולא לסוף מחשבתו של חברו.

136. אמ' רבה אי בעו צדיקי ברו עלמא ומ"י יבדי"ל¹¹, עונותיהם, דכתי' (יש' נט ב) עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, הא אם <לא> היו עונותיכם {28א} לא יהיה הפרש ביניכם לבינו. דהא רבא ברא גברא שדריה לר' זירא, הוא קא משתעי בהדיה ולא [הוה קא] מהדר, ואלמלא עונותיכם הוה <קא> מהדר. וממאי הוה מהדר, מנשמתי. ומי [הוה] לאיניש נשמטא למיע"ל ביה, אין, דכתי' (בר' ב ז) ויפת באפיו נשמת חיים. ולאיניש הוה ליה נשמת חיים, ואלמלא עונותיכם שאין הנשמה טהורה, והינו הפרש שביניהם לבינו, וכת' (תה' ח ו) ותחסרהו מעט מאלהים וגו'.

137. מאי (שם ח ו) מעט, דאית ליה עונות, ולהקב"ה לית ליה [עונות], ברוך הוא וברוך שמו, עונות הוא דלית ליה אבל יצר הרע מיהא מיניה אתי. מיניה אתי ס"ד, אלא אימא הוה קא אתי מיניה עד דאתא דוד והרגו, והינו דכתי' (שם קט כב) לבי חלל בקרבי, כך אמ' דוד, הואיל ו[י]כלתי לו, (שם ה ה) לא יגורך רע, ובמה יכול לו דוד, בגרסתו, שלא היה שותק לילה ויומם והיה מחבר, ומאי היה מחבר, תורה של מעלה היה מחבר להקב"ה, דכל שעה שאדם לומד תורה לשמה התורה של מעלה מתחברת להקב"ה, והינו דאמרי' לעולם ילמד אדם תורה אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. מאי ניהו תורה, דאמרת תורה הינו כלה שמקושטת ומעוטרת ומוכללת בכל המצוות, והיא אוצר התורה והיא ארוסתו של הקב"ה. <בזמן שישאל עוסקי' בתור' לשמ' היא ארוסתו של הב"ה>, דכתי' (דב' לג ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, אל תקרי מורשה אלא מאורסה, ואל תקרי מאורסה אלא מורשה, הא כיצד, בזמן שישאל עוסקי' בתורה לשמה היא ארוסתו של הקב"ה ובזמן שהיא ארוסתו של הקב"ה היא מורשה לישראל.

המקובלים בפרובאנס ובגירונה

פירוש התורה לר' מנחם ריקנאטי : החסיד ר' יצחק בן הרב ז"ל שהיה נגלה לו אליהו ז"ל כי נגלה לרבי דוד אב ב"ד ולמד לו חכמת הקבלה ומסרה לבנו הראב"ד וגם לו נגלה והוא מסרה לבנו ר' יצחק סגי נהור שלא ראה מעולם והוא מסרה לב' תלמידיו הא' ר' עזרא שפירש שיר השירים והאחד ר' עזריאל ואחריהן נמשכה להרמב"ן ז"ל.

דו פרצופין, ראב"ד : ויברא אלהים את האדם בצלמו באמצעות צלמו שהוא השכל הנפרד בצלם א' ברא אותו המציאו בצורה שכלית עליונה. פי' הראב"ד טעם בריאת דו-פרצופין כי לכך נבראו אדם וחיה דו פרצופין כדי שתהיה אשה נשמעת לבעל וכי חיה תלויין בו ושלא ילכו זה לדרכו וזה לדרכה אלא שיהיה ביניהם קירוב ואחווה לא יתפרדו ואז יהיה שלום ביניהם ובארמונתם שלוה וגם כן בפועלי האמת שפעולתם אמת. טעם הפרצופין מורה 1035 לשני ענינים הא' כי ידוע הוא שנאצלו שני הפכים האחד דין גמור ותבירו רחמים גמורים ואם לא נאצלו דו פרצופין ויהיה כל אחד פועל כפי מדתו יראה כשתי רשויות ויפעל כל אחד בלי חבור תבירו ובלי סיוע שלו אבל עתה שנבראו דו פרצופין כל פעולתם ביחד בשוה וביהוד גמור ואין ביניהם פירוד. ועוד כי לולי שנבראו דו פרצופין לא יעשה מהם ייחוד גמור ולא יתעלה מדת הדין ברחמים ולא מדת הרחמים בדין אבל עכשיו שנבראו דו פרצופין כל אחד ואחד מתקרב ומתייחד בחבירו וכסף ומתאוה להתכבד בחבירו להיות המשכן אחד. וראיה לזה שתמצא השמות מורים על אחד לחבירו כי תמצא שיוד הא מורה על מדת הדין ואלהים על מדת רחמים כמו ויי המטיר על סדום ועל עמורה המטיר (כתב היד : הנהיר) ה' ובא לו ממדה למדה. זהו הטעם בקיצור דוק ותשכח ע"כ.

קבלות הראב"ד ור' יעקב הנזיר : קבלת הר"ר אברהם ז"ל : ג' ראשונות וג' אחרונות לעלה שבעלות ואמצעיות ליוצר בראשית. קבלת ר' יעקב הנזיר ז"ל : שלש ראשונות ושלש אחרונות לבינה ואמצעיות ביום לתפארת בלילה לבינה כלם.

איגרת ר' יצחק סגי נהור :

הדר זקנים ותפארת בחורים רבותי ורעי אוהבי המשכילים החכמים הנבונים ר' יונה ור' משה יראי אלהים אנשי אמת עושי צדקה בשר אמת. יודע לכם כי ראיתי אגרותיכם ולקחתי מהם חמשה נקבות גם שני זכרים וסימן לדבר משה זכה בעצמות יוסף. ואני לא בעמל ולא במדרש עמדתי ולא דברתי עד הגה כי אם מרוב פחדתי ויראתי על אשר ראיתי

חכמים ונבונים וחסידים שאריכו בלשונם ופשטו ידיהם לכתוב גדולות ונוראות בספריהם ובאגרותיהם. והדבר הנכתב אין לו ארון כי פעמים רבות יאבד או ימותו בעליו ויגיעו הספרים לידי פתאים ומלעיגים ונמצא שם שמים מתחלל. וכן הגיע אליהם ואני עמהם בחיים. והזהרתי עליהם פעמים רבות ואחרי הפרדי מהם באה תקלה על ידיהם. ואנכי לא כן הרגלתי, כי אבותי היו אצילי הארץ ומרביצי תורה ברבים, ולא יצא דבר מפיהם, ומתנהגים עמהם כאשר בני אדם שאין בקיאיין בחכמה. וראיתי מהם ולקחתי מוסר.

וגם שמעתי מהארצות אשר סביבותיכם ומאנשי עיר בורגוש שהם מדברים בגלוי בשוקים וברחובות כמבוהלים וכמבולבלים ומתוך דבריהם נבר שסר לבם מן העליונה וקוצצים בנטיעות והדברים מיוחדים כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אהד מה אתה סופר פי' לפני אחד הוא השם הגדול המיוחד בכל עשר ולא אוכל להאריך בכתב על אשר שאלתם].....

כי אני הוא המדבר אליכם יצחק בן הרב ר' אברהם זק"ל גמול חסדכם וכתבתי אליכם לפי עניות דעתי וידעתי כי דעתכם רחבה מדעתי ואיניני מכיר בעצת שמים לזוז עכשיו ממקומו לבוא אליכם אך אם יבוא עדיכם ר' אשר בן אדוני אחי החכם ר' דוד ז"ל כל עצה אשר ייעץ אתכם כן תעשו כי אתן דברי בפיו להגיד לכם את רצוני כאשר חפצתי בכני אדם וגם הוא ידע וראה עניני והתנהגותי עם חברי מיום היותי ועד היום והתענגו על ה' ויתן לכם משאלות לכבכם אמן ואמן.

פירוש האגדות לר' עזריאל: והמתפלל צריך שיראה עצמו כאלו הוא מדבר עמו ומלמדו ומנהיגו והוא מקבל דבריו באימה ובראיה ובררגע ובזיע, ויחשוב כי כל הדברי' שהוא מלמד לאנוש אין להם סוף. אך המחשבה מתפשטת ועולה עד מקום מוצאה וכשמגעת שם היא נפסקת ואין יכולה לעלות עוד. עוד יע"ד. המשל בזה מעין המים היוצא מן המקור אם תעשה תחתיו חפירה [לבלי] יתפשטו המים הנה והנה יעלו המים עד מקום המקור ולא יותר, וכן המחשבה אינה מתעלה יותר ממוצאה. וכל ההורס לחשוב בדבר שאין יכולת במחשבה להתפשט ולעלות אינו נמלט מאחד משני דברי', מרוב כפיית המחשבה שהוא כופה להשיג ולהדביק במה שאינה יכולה להשיג תעלה נפשו ותנתק ותשוב לשרשה או יתבלבל דעתו ושכלו. וזהו שכתנו' אל תתחכם יותר למה תשומם, פי' תשומם לשון שממה כלומ' ירס בנין הגוף, ואמר אל תרשע הרבה ועל זה למדו במופלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור. ועל כן ההסידי' הראשוני' היו מעלין מחשבתם עד מקום מוצאה והיו מזכירין המצות והדברים, ומתוך ההזכרה והמחשבה הדבקה ביותר היו הדברי' מתברכי' ומתוספים ומתקבלים מאפיסת המחשבה כאדם הפותח ברכת מים ומתפשטת אילך ואילך, כי המחשבה הדבקה היא המקור והברכה והמבוע אשר לא יפסק. ולכך המדביק המחשבה בהרהור רע הוא נענש מפני ההרהור והרהורי עבירה קשים מעבירה, וכן הרהורי מצוה טובים מן המצוה. ועל זה אמ' בן עזאי היה יושב ושונה והאש מלהטת סביבותיו. בא אצלו ר' עקיבה, אמ' לו בן עזאי מה היום מימים, א"ל שמעתי עליך שאתה יושב ושונה והאש מלהטת סביבותיך אמרתי בחדרי המרכבה ירדת, א"ל והלא דברי תורה נמשלו לאש שכ' הלא כה דברי באש נאם יי', א"ל אני יושב ושונה והדברים יורדין ושמיחין לפני. מפני שהיה יושב ושונה ומדביק המחשבה למעלה היו חקוקים בלבו הדברים הנוראי' ומתוך האצילות ההיא ודבקות המחשבה ההיא היו הדברי' מתוספים ומתרבים ומתוך השמחה היו נגלים לו. וכענין זה היתה המשכת הנבואה שהיה הנביא מתבודד לו ומכיון לבו ומדביק מחשבתו למעלה, וכפי דבקות הנבואה היה הנביא צופה ויודע מה שעתיד להיות. והיו הנביאים חלוקי' במעלתם בידיעתם ובדבקותם והיו אומ' הדברי' כאלו הם מקבלי' אותם ממעל וכאלו הם אחוזים בדבור כדגים הנאחזים בחכה. וכבר ידעת כמה היה בלעם שונא את ישראל ומתאוה לקלל ולא היה יכול לרבר כי אם דברי רוח הקדש הנוטעים בפיו ובלשונו כדכת' אוהו אשמור לדבר, וכן נביאי ישראל אמ' ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר עוד בשמו והיה בלבי באש בוורת עצור בעצמותי וגו'. ולכך אין חסר ויחר בכל דבריהם והכל 1100 נאמ' בהכרח, ואם אין דעתנו משגת להבין על זה אמ' דוד ע"ה גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. ובפסוק שאין דעתנו משגת לפרשו לעולם אין להוציא מקרא מידי פשוטו ואין לפרשו בעקמימות, וכן הוא אומ' כלם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת, ואומ' בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש. ושאינו יודע לקיים הדברים כמו שהם גורע ומוסיף ומשנה ומחליף ולא ישיג לדעת פשט הדבר למה נאמ' באותו הדרך ולא בדרך אחרת.